

УДК 7.036+687.016(44)

Коропенко Маріанна Володимирівна,
здобувач кафедри теорії та історії мистецтв
Київського національного університету
культури і мистецтв
mari-ku@meta.ua

**СЦЕНОГРАФІЯ КАЗИМИРА МАЛЕВИЧА
ДО ОПЕРИ "ПЕРЕМОГА НАД СОНЦЕМ"
ЯК ДЖЕРЕЛО ІДЕЙ СУЧАСНОГО ДИЗАЙНУ ОДЯГУ**

Розглянуто сценографію К. Малевича до опери М. Матюшина "Перемога над сонцем", що є цінним матеріалом для розробки сучасних колекцій одягу. Проаналізовано ескізи костюмів та декорацій, що стали прототипами нових форм, кольорових поєднань, стилістичних трансформацій дизайну одягу. Виявлено значення авангардних ідей К. Малевича, постійне звернення до яких набуло значення тенденції, підтриманої провідними дизайнерами моди ХХ – початку ХХІ століть.

Ключові слова: *формотворення, авангардизм, супрематизм, геометризм, колористика, дизайн одягу, мінімалізм.*

Коропенко Марианна Владимировна, соискатель кафедры теории и истории искусств Киевского национального университета культуры и искусств.

Сценография Казимира Малевича к опере "Победа над солнцем" как источник идей современного дизайна одежды.

Рассмотрено сценографию К. Малевича к опере М. Матюшина "Победа над солнцем", являющуюся сегодня ценным материалом для разработки современных коллекций одежды. Проанализированы эскизы костюмов и декорацій, ставшие прототипами новых форм, цветовых соединений, стилистических трансформаций дизайна одежды. Выведено значение авангардных идей К. Малевича, постоянное обращение к которым приобрело значение тенденции, поддерживаемой ведущими дизайнерами моды ХХ – начала ХХІ столетий.

Ключевые слова: *формообразование, авангардизм, супрематизм, геометризм, колористика, дизайн одежды, минимализм.*

Koropenko Marianna, PhD-candidate of the theory and history of arts chair, Kyiv National University of Culture and Arts.

Set design by Kazimir Malevich to the opera "Victory over the Sun" as a source of inspiration in modern design clothes.

The article discusses the scenography of K. Malevich to the M. Matyushin's opera "Victory over the Sun", which today is a valuable material for the development of modern clothing collections. Costumes and scenery, which became the prototype of new forms, color compounds, stylistic transformation of fashion design, are analyzed. It revealed the importance of the avant-garde ideas of K. Malevich, the constant reference to which acquired value trends supported by leading fashion designers of the ХХ–ХХІ century.

Key words: *morphogenesis, avant-garde, suprematism, geometrism, coloring, fashion design, minimalism.*

Творчість Казимира Малевича впродовж ХХ століття залишається темою, яка постійно обговорюється у наукових працях. Унікальним творчим досягненням митця вважається винайдення ним власного художнього стилю супрематизму, головним символом якого є картина "Чорний квадрат". На початку 2016 року світова спільнота відзначила 100-ліття цієї знакової картини, яка вперше була показана на футуристичній виставці "0,10" у Петербурзі 19 грудня 1915 року (1 січня 1916 р. за новим стилем). "Чорний квадрат" був представлений поряд з картинами "Чорне коло" та "Чорний хрест" як основними формами супрематизму. На тлі численних обговорювань "Чорного квадрата" чимало уваги приділяється факту виникнення ідеї "чотирикутника" в 1913 році у розроблених К. Малевичем ескізах декорацій до футуристичної опери М. Матюшина та О. Кручених "Перемога над сонцем". Художник писав у своїх теоретичних працях, що супрематизм виник у 1913 році, і вже тоді викликав бурхливу реакцію критиків [9, 50].

Сценографія Малевича образно та концептуально абсолютно відповідала змісту опери й відображала художню парадигму самого митця. За задумом, герої опери прагнули змін, руйнації застарілих канонів, побудови усього нового. Опера була покликана спровокувати вибух різних емоцій: "Спектакль, призначений підірвати вульгарність громадського смаку, націлений був перш за все на вселенський скандал – і публіка негайно відгукнулася на цю художницьку провокацію" [13, 256]. Театральна вистава стала відображенням загальних суспільних змін початку ХХ століття, певним вектором розвитку творчого інтелекту. Це не тільки веселе футуристичне дійство, а й пропозиція нової форми свідомості, спрощена демонстрація незворотності інновацій нового часу [6, 123-124].

Водночас із розвитком течій авангардного мистецтва, на початку ХХ століття відбувалося становлення, розвиток нової потужної індустрії – виробництва модного одягу. Суспільству були запропоновані кардинальні зміни в одязі, його формах, об'ємі, довжині, загальній стилістиці. Чоловічий та жіночий одяг став більш спрощеним за кроєм та кількістю оздоблення, самовираження через певний стиль в одязі одержало помітної популярності та стало співзвучним бурхливому розвитку технологій [3, 216-220]. Сценографія К. Малевича до опери "Перемога над сонцем" виглядає непрямим візуальним витоків ідей для виробників одягу, можливістю для модельєрів, завдяки розвитку фешн індустрії та зростанню кількості модних пропозицій, створювати вражаючі стильові образи одягу на основі футуристичних образів даної вистави.

Вивченню авангардного мистецтва, зокрема, творчості К. Малевича присвячено чимало наукових робіт. Дослідження здебільшого зосереджуються навколо творчої концепції та живописної техніки митця. Так, масштабна монографія Ж.-К. Маркаде містить докладний аналіз періодів творчості та життєвого шляху К. Малевича [10]. У праці Суна Кук Ін творчість Малевича розглянуто з позиції метафізики мистецтва, виявлено високий рівень теоретичних досягнень митця на рівні сучасної філософії [14]. У дисертаційній роботі Г. Губанової здійснено комплексний культурно-історичний аналіз опери "Перемога над сонцем" та синтезу візуально-вербальної семантики образів вистави [5]. В. Редя у

статті "‘Вой пугалей, треск взорвалей’, или Тайна черного квадрата", в межах аналізу синтезу мистецтв на засадах алогізму, констатує зародження ідеї супрематизму в ескізах декорацій до опери "Перемога над сонцем" [13]. Є. Ковтун у статті "‘Перемога над сонцем’ – початок супрематизму" позиціонує дану футуристичну оперу як народження нової ідеї для передачі мистецької думки, розглядає комплекс новітніх художніх засобів, якими скористалися наступники митців-авангардистів початку ХХ століття [6].

Історія та закономірності розвитку світової системи створення модного одягу також привертають увагу дослідників. Навчальний посібник Е. Андросової докладно тлумачить принципи та механізми художнього проектування моделей одягу, а саме основи композиції костюма [1]. Група японських спеціалістів, представників музею костюма Кіото, на чолі з Акіко Фукай, представила ілюстроване видання колекції музею з дослідженням розвитку моди (з ХVІІІ по ХХ століття включно) [2]. Особлива увага нами була приділена результатам дослідження І. Корягіна, де попри висвітлення суто технологічних питань проектування промислових колекцій одягу, окремий розділ присвячено визначенню гармонійних кольорових поєднань для проектних моделей одягу [7].

Відсутність дослідницьких праць стосовно чинників впливу на образотворення в сучасному дизайні одягу спонукає до започаткування вивчення даного питання в аспекті використання модельєрами елементів авангардного мистецтва. Мета даної публікації, з огляду на високий рівень уваги до творчої спадщини К. Малевича, надзвичайну виразність створених ним образів, – дослідити сценографію до опери М. Матюшина "Перемога над сонцем" та виявити ознаки впливу образів даної вистави на формування стилістики в сучасних колекціях одягу.

У 1913 році в Петербурзі відбулася прем'єра футуристичної вистави-опери "Перемога над сонцем" (автори М. Матюшин, О. Кручених та К. Малевич, за участю В. Хлебнікова у написанні прологу). За відсутності належного фінансування, оперу було продемонстровано лише двічі у Петербурзі, а наступного разу у Вітебську у 1920 році. У виставі було оспівано ідею побудови нового життя, прокладання шляху до майбутнього через руйнацію нібито застарілих законів природи під впливом панівного технічного розвитку. Лібретто, музика та образи було розроблено на засадах алогізму, спротиву усьому традиційному та проголошення нового, футуристичного світу. Перемогу над сонцем було трактовано як перемогу над минулим, а замість традиційного зображення сонця в декораціях виник чотирикутник – прототип "Чорного квадрата" [10, 113].

Наступні спроби відновити оперу виникали у 1980-ті та 1990-ті роки у Ленінграді, Відні, Лондоні. До століття прем'єри опери, у 2013 році московський театр Стаса Наміна здійснив постановку вистави з докладним відтворенням декорацій і костюмів за ескізами Малевича [15]. Грандіозність даного дійства важлива не лише в загальному русі відновлення традицій авангардного мистецтва, а й у надзвичайно вдалій роботі по візуалізації легендарного витвору театрального мистецтва. Через сто років після прем'єри скандальної вистави можна зануритись у її дивовижну атмосферу, спостерігаючи за героями, що рухаються по сцені, немов живі ескізи К. Малевича.

Слід констатувати, що костюми "переможців над сонцем" у варіанті постановки 2013 року виконані з достатньою точністю, відповідно до оригінальних ескізів автора. Збережене відчуття штучності геометричних деталей, адже очевидно, що були задіяні щільні матеріали на кшталт картону чи пластику. Гротескна форма костюмів посилює ефект руйнівної ідеї вистави, підкреслює ступінь стремління героїв позбутися застарілих норм та досягти чогось абсолютно нового, сучасного, вільного. В даному контексті виникає аналогія з переформатуванням напрямку моди у 60-ті роки минулого століття, коли післявоєнна спроба Крістіана Діора впровадити стиль в одязі "ню лук", з його над жіночними моделями, відійшла на другий план після серії кардинально інших стильових пропозицій від креативних модельєрів кінця 50-х – початку 60-х років. Так, П'єр Карден і Андре Курреж в 60-ті роки одними з перших почали створювати кардинально нові моделі одягу у знаменитих "космічних" колекціях, які так само, як і ескізи Малевича, назавжди одержали визначення авангардних і геометричних [3; 217, 267].

У другій половині ХХ століття, з розвитком фешн індустрії та появою численних імен видатних дизайнерів, певна частка творців європейської та американської моди обрали для власного творчого іміджу саме авангардну стилістику, з акцентом на геометричність і мінімалістичність та з огляду на високий рівень успішності таких колекцій одягу на головних світових подіумах.

На тлі розвиненої системи модного бізнесу в європейських країнах та США, український дизайн одягу сягнув помітного розвитку наприкінці 1990-х років. У 1997 році було започатковано постійно діючий гучний проєкт – Український тиждень моди (Ukrainian Fashion Week), який оголосив світу імена талановитих українських дизайнерів: Андре Тан (ANDRE TAN), Анна Бублик (Anna Bublik), Олександр Гапчук (Alexandr Gapchuk), Олексій Залевський (Zallevskiy), Ірина Каравай (KARAVAY), Вікторія Гресь (Victoria Gres), Віктор Анісімов (ANISIMOV), Лілія Пустовіт (POUSTOVIT). Даний регулярний захід, окрім визнаних, іменитих майстрів, щороку дає можливість заявити про себе численним молодим українським дизайнерам та представникам модної індустрії місце серед відомих світових подіумів країн Європи та США [14].

Починаючи з другої половини ХХ століття, спрямованість тенденцій світової моди суттєво відхилилася від складних у виробництві, надзвичайно дорогих моделей от-кутюр (фр. Haute Couture – "висока мода") у бік спрощених колекцій масового виробництва прет-а-порте (фр. prêt-à-porte – "готовий до носіння") – для продажу в магазинах, та прет-а-порте де люкс – виготовлених з більш коштовних матеріалів та призначених для демонстрації на подіумах. Одяг прет-а-порте передбачає відсутність складних форм, мінімум або відсутність декору, виразність кольору та високий рівень функціональності. Ритм сучасного життя продиктував суспільству умови зручності та економічності одягу, а практика масового виробництва в модному бізнесі виявила високу прибутковість нескладних, проте ефектних та функціональних моделей [3, 302-303].

Колекції прет-а-порте проєктуються у різних стилях, але найбільшим попитом користуються моделі одягу в стилі мінімалізму і геометризму – мінімальна кількість конструктивних ліній, деталей, оздоблення. Чимале значення

має кольорове рішення проектної колекції та асиметрія композиції. Виразні кольори гладко фарбованих матеріалів, їх контрастні поєднання або чорно-білий варіант проектною розробки часто вирішують успішність дизайнерських образів.

Незмінним залишається звертання дизайнерів одягу до художніх образів, особливо мистецтва авангарду, де часто композиція побудована саме на виразності контрастних кольорів, простоті форм, порушенні традицій і правил створення образів. Сценографія К. Малевича до опери "Перемога над сонцем", на думку мистецтвознавців і за твердженням самого митця, є протосупрематизмом, першоідеєю нового мистецького стилю. В ескізах костюмів Малевича очевидна наявність спрощеності форм, геометричність, контрастні кольорові поєднання, лаконічне оздоблення – саме ті ознаки, що часто використовують виробники авангардних колекцій одягу, – це наштовхує на думку про системне або підсвідоме звернення модельєрів до театральних образів митця.

Згідно правил проектування костюму, розробка одягу будь-якої форми базується на основних характеристиках композиції – таких, як силует, об'єм, колорит, характер або відсутність оздоблення, симетрія/асиметрія. Комплекс ознак цілком формує стиль та образ проектованого об'єкту, а натхненне джерело обумовлює певну змістовність образу; обрані елементи композиції набувають об'єднання навколо обраної ідеї [1, 10-11].

Ескізи костюмів сценографії К. Малевича збереглися у кількості двадцяти в музеї театрального мистецтва Петербургу і є повністю придатними до творчої трансформації у моделі одягу [10, 118]. Найхарактерніші з них візуально легко запам'ятовуються навіть при поверхневому ознайомленні з творчістю Малевича: Дехто Зловмисний, Спортсмен, Атлет майбутнього, Боягуз, Неприятель, Поховальник, Нова людина, Читач, Забіяка, Товстун (рис. 1).

Хтось Зловмисний

Спортсмен

Атлет майбутнього

Боягуз

Неприятель

Поховальник

Нова людина

Читач

Забіяка

Товстун

Рис. 1. Найбільш характерні образи ескізів К. Малевича

Не дивно, що такий виразний натхненний матеріал знаходить втілення у фешн дизайні. Використаними у проектуванні сучасного одягу виявляються як суцільні варіанти образів костюмів Малевича, так і вибіркові елементи форм, кольору, оздоблення. Після перших серій авангардних колекцій 60-70-х років минулого століття, у 80-ті роки спостерігається потужна тенденція до використання у проектуванні моделей одягу насиченого геометричного декору у яскравих, штучних кольорах – рожевому, жовтому, бірюзовому, червоному, зеленому та ін. (рис. 2). Також характерною ознакою моди того періоду є одяг збільшеного об'єму з характерно розширеною лінією плечей. Блузи, жакети, пальта з непомірно великими плечима можна побачити у кінофільмах 1980-х років.

Рис. 2. Мода 1980-х рр.

Мода на яскраві спектральні кольори перейшла й у 90-ті роки, коли візитівкою часу стали чоловічі піджаки малинового, червоного, вишневого, подекуди жовтого або смарагдового кольорів. Підсиленням образу слугувала квітчаста чоловіча сорочка та золотий ланцюг навколо шії. З огляду на певну театральність такого образу, можна провести аналогію з костюмами героїв опери "Перемога над сонцем" – Когось Зловмисного, Боягуза, Товстуна (рис. 1).

Іншим характерним явищем в одязі 90-х років, внаслідок численних дизайн пропозицій провідних осередків моди того часу, є спортивний одяг з геометричним оздобленням. Велика кількість діагональних декоративних ліній та комбінація трьох-п'яти яскравих кольорів у спортивних куртках прямо вказує на джерело ідеї – супрематизм (рис. 3).

Рис. 3. Спортивний одяг в стилі супрематизму

Сміливі ідеї з модних подіумів Європи та Америки наприкінці ХХ століття були охоче сприйняті суспільством, і започатковані в середині століття новаторські пошуки у дизайні одягу були продовжені численними модельєрами з

різних країн світу. На початку XXI століття головними осередками розвитку світової моди залишаються провідні країни Європи та США. Помітний відсоток модних показів продовжують традицію демонстрації геометризованих колекцій одягу. Звертання до творчості К. Малевича можна простежити як у комбінуванні кольорових геометричних деталей продемонстрованих моделей, так і у чорно-білому варіанті дизайну (виникає аналогія з образністю відомої сценографії К. Малевича). Згідно публікацій журналу VOGUE, ефектні геометризовані колекції останніми сезонами моди у Парижі демонструють французька марка модного одягу Поля Ка (Paule Ka): колекції осінь-зима 2013/14 та 2015/16; Модний Дім Кензо (Kenzo): колекції осінь-зима 2015/16 та весна-літо 2016; австралійський дизайнер Тоні Матічевські (Maticevski): колекція осінь-зима 2016/17. На сезонах моди в Лондоні характерні колекції показали сербська дизайнера Роксанда Ілінчич (Roksanda): колекції осінь-зима 2014/15, весна-літо 2015 та 2016; Дім моди Александр Маккуїн (Alexander McQueen): колекція весна-літо 2015; британський дизайнер турецького походження Хусейн Чалаян (Hussein Chalayan): колекції весна-літо 2007, 2014, 2016 та осінь-зима 2015/16. У Мілані достатньо виразні авангардні колекції показали успішні італійські бренди Айсберг (Iceberg) – осінь-зима 2016-17 та Марні (Marni) – осінь-зима 2016/17. Серед американських колекцій тижнів моди у Нью-Йорку можна виокремити колекцію Джошуа Гут (Joshua Goot) весна-літо 2016 (Resort) та Розі Ассулін (Rosie Assoulin) осінь-зима 2016/17 (рис. 4) [17].

Рис. 4. Вибіркові приклади трансформації образів К. Малевича на подіумах Парижу, Лондону, Мілану, Нью-Йорку

Україна, як порівняно молодий сучасний центр фешн бізнесу, посідає пристойний рівень у європейському світі моди. Український тиждень моди (UkrainianFashionWeek) орієнтований на покази дизайнерських колекцій прет-а-порте, що обумовлює можливість для авторів розробляти спрощені, проте видовищні проекти для показу [16]. Українські сезони моди останніх років доводять високий рівень розвитку національного дизайну одягу. Колекції високого творчого та технологічного рівня продемонстрували як визнані українські дизайнери, так і молоді модельєри-початківці. Значну частку представлених колекцій створено за всесвітньо трендовими принципами мінімалізму, авангардизму та геометризму. У більшості розглянутих прикладів українських колекцій можна углядіти опосередковане звертання авторів розробок до творчості К. Малевича або відверте креативне бачення образів митця, зокрема, ескізів костюмів до опери "Перемога над сонцем". Серед проаналізованих проектів є колекції осінь-зима 2015/16 та вена-літо 2016 модного бренду Ідол (IDOL) Сержа Смоліна, Світлани Бевзи (BEVZA) осінь-зима 2015/16, Вікторії Гресь (VictoriaGres) вена-літо 2015, Олени Голець (Elena GOLETS) осінь-зима 2015/16, Валерії Ковальської (ValeryKovalska) осінь-зима 2015/16, Лілії Пустовіт (POUSTOVIT) осінь-зима 2015/16, Тараса Воліна (TARASVOLYN) осінь-зима 2015/16. На спеціальному показі для молодих спеціалістів FreshFashion 2014/15 цікаві колекції показали Лілія Литковська (Litkovskaya) та Іван Фролов (FROLOV); у межах програми Holiday Fashion Week 2014/15 круїзні колекції представили Яна Беляєва (Yana Belyaeva) та Іван Фролов (FROLOV) (рис. 5) [156].

Рис. 5. Вибіркові приклади моделей українських дизайнерів в геометричному стилі

Отже, за результатами проведеного дослідження можна стверджувати, що ескізи сценографії К. Малевича до опери "Перемога над сонцем" та ескізи декорацій створені автором з гротескним перебільшенням, в унісон з лейтмотивом провідної ідеї вистави, і саме тому виглядають посібником з розробки геометричних, авангардних колекцій одягу. Модельєри продукують образи майбутніх колекцій методом прямої стилізації костюмів героїв опери або підсвідомо вико-

ристовують форми та елементи задалегідь побаченого виразного, натхненного матеріалу, мотив якого навмання застосовують у власних ескізах одягу.

Попит на одяг в авангардному стилі стимулює дизайнерів до розробки яскравих, лаконічних образів із використанням геометричних форм. Часто впізнаваним є непряме звернення авторів авангардних колекцій з ознаками геометричності до творчості К. Малевича, а саме до протосупрематичних образів костюмів до опери "Перемога над сонцем". В окремих випадках колекції одягу свідомо (за задумом і назвою) присвячені художньому стилю супрематизм.

Література

1. Андросова Э. М. Основы художественного проектирования костюма : учеб. пособие / Э. М. Андросова. – Челябинск : Изд. дом "Медиа-Принт", 2004. – 184 с.
2. Акико Фукай. История моды с XVIII по XX век : коллекция института костюма Киото. Т. 2 / Акико Фукай, Тамаи Суо, Мики Ивагами [и др.] ; пер. с англ. Л. А. Борис. – Москва : АРТ-РОДНИК, 2011. – 720 с.
3. Аксенова М. Мода и стиль / М. Аксенова, Т. Евсеева, А. Чернова. – М. : Мир энциклопедий Аванта+, 2008. – 476 с.
4. Горюшкина Н. Е. Архитекторы моды: семь великих дизайнеров XX века. Ч. 3 : Пьер Карден и Роберто Капуччи [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://club.osinka.ru/topic-179782>.
5. Губанова Г. И. Театр русских футуристов : "Победа над солнцем" : автореф. дис. ... канд. искусствоведения : спец. 17.00.01 "Театральное искусство" / Г. И. Губанова. – Москва, 2000. – 20 с.
6. Ковтун Е. Ф. "Победа над солнцем" – начало супрематизма / Е. Ф. Ковтун // Наше наследие. – 1989. – № 2 (8). – С. 121–127.
7. Корягин И. С. Разработка технологии проектирования многоассортиментных промышленных коллекций одежды : автореф. дис. ... канд. искусствоведения : спец. 17.00.01 "Технология швейных изделий" / И. С. Корягин. – Москва, 2010. – 21 с.
8. Малевич Казимир [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.k-malevich.ru/>
9. Малевич К. Черный Квадрат : статьи. – Санкт-Петербург : Изд. группа "Лениздат" : "Команда А", 2013. – 288 с.
10. Маркаде Ж. К. Малевич : монография / Маркаде Жан-Клод. – К. : Родовід, 2013. – 304 с.
11. Матюшин М. В. Справочник по цвету. Закономерность изменяемости цветовых сочетаний / Матюшин Михаил Васильевич. – М. : Изд. Д. Аронов, 2007. – 72 с.
12. Матюшин М. В. Творческий путь художника : книга-альбом / Матюшин Михаил Васильевич. – М. : Музей Органической Культуры, 2011. – 408 с.
13. Редя В. "Вой пугалей, треск взорвалей", или Тайна черного квадрата / Валентина Редя // Из музыковедческих маргиналий. Веселое музыковедение : сб. статей / Ред.-сост. Е. С. Зинькевич. – К., 2013. – С. 251–257.
14. Сун Кук Ин. Метафизический мир Малевича : автореф. дис. ... канд. искусствоведения: спец. 17.00.04 "Изобразительное и декоративно-прикладное искусство и архитектура" / Сун Кук Ин. – М., 2006. – 23 с.
15. Театр Стаса Намина. "Победа над солнцем": реконструкция оперы А. Крученых, М. Матюшина, К. Малевича. – М., 2013 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.stasnamintheatre.ru/performance/victory/>
16. UkrainianFashionWeekhttp [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://fashionweek.ua/ru/gallery/p/3>.
17. VOGUE : интернет-журнал [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.vogue.ru/collection>

References

1. Androsova, E. M. (2004). Fundamentals of Art Costume design. Chelyabinsk [in Russian].
2. Akiko, Fukai. (2011). History of fashion from the XVIII for the twentieth century: a collection of the Kyoto Costume Institute. Moscow: ART-RODNIK, [in Russian].
3. Aksenova, M. (2008). Fashion and stile. Moscow: World encyclopedias Avanta + [in Russian].
4. Goryushkina, N. E. Fashion Architects: seven great designers of the twentieth century. Part 3: Pierre Cardin and Roberto Capucci. Retrieved from: <http://club.osinka.ru/topic-179782> [in Russian].
5. Gubanov, G.I. (2000). Theatre of Russian Futurists: "Victory over the Sun": Candidate's thesis. Moscow [in Russian].
6. E. Kovtun, E. F. (1989). "Victory over the Sun" – the beginning of Suprematism. Moscow: Our Heritage, 2(8), 121-127 [in Russian].
7. Korjagin, I. S. (2010). Development of design technologies of wide range industrial clothing collections: Abstract of PhD of Arts: Moscow, [in Russian].
8. Kazimir Malevich. Retrieved from <http://www.k-malevich.ru> [in Russian].
9. Malevich, K. (2013). Black Square articles. St. Petersburg: Publishing House. group "Lenizdat": "Team A" [in Russian].
10. Markade, J. K. (2013). Malevich: monograph. Kyiv: Rodovid [in Ukrainian].
11. Matyushin, M.V. (2007). Color reference. The pattern of variability of color combinations. Moscow: Publishing House. D. Aronov [in Russian].
12. Matyushin, M. (2011). The creative path of the artist: a book-album. Moscow Museum of Organic Culture [in Russian].
13. Redya, V. (2013). "The Howl of scarecrow, crackling of explosions", or Mystery of the Black square. From musicological marginalias. Merry musicology [in Russian].
14. Soon Kook In (2006). Metaphysical world Malevich: Abstract of candidate thesis. Arts: Moscow, [in Russian].
15. Namin, S. Theatre (2013). "Victory over the Sun": the reconstruction of the opera of Kruchenykh A., Matyushin M., Malevich K. – Mosco: Retrieved from: <http://www.stasnamintheatre.ru/performance/victory/> [in Russian].
16. Ukrainian Fashion Week. Retrieved from: <http://fashionweek.ua/ru/gallery/p/3> [in Russian].
17. VOGUE: internet-magazine. Retrieved from: <http://www.vogue.ru/collection> [in Russian].